

Motion till riksdagen 2005/06:N432

av **Jan Lindholm och Helena Hillar Rosenqvist**
(mp)

Prisreglering på fjärrvärme

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till prisreglering av fjärrvärme.

Motivering

Fjärrvärme är ofta en effektiv värmekälla med stora fördelar från miljösynpunkt. Men en olycklig utveckling i branschen gör att priserna ibland är eller åtminstone kan antas vara oskäliga vilket både retar kunderna och riskerar att hämma fjärrvärmens utbyggnad.

Miljöfördelarna är inte heller entydiga. Energikällan är viktig. Eldning med kol eller torv är exempelvis inte acceptabel. Det är också viktigt att fjärrvärmeverken använder energin på ett effektivt sätt och verkar för att även kunderna gör det.

Fjärrvärme är en splittrad bransch. Marknadsformen kan närmast liknas med det som inom ekonomisk teori kallas ”monopolistisk konkurrens”, med inslag av både naturliga monopol i leveransen av fjärrvärme men med viss konkurrens med andra uppvärmningsformer. Kostnaden för att byta från fjärrvärme till andra värmeformer är betydande och ger vissa inläsnings effekter. Det skapar ett utrymme för monopolvinster, ett utrymme som begränsas av prisskillnaden till andra energislag som el eller olja.

Det finns dessutom stora variationer mellan olika orter. När fjärrvärmebolagen ägs av kommuner inordnas de i de förutsättningar som gäller för kommunal verksamhet och kommunala bolag. Kommuner har också intresse av å ena sidan att få ägartillskott från bolagen, å andra sidan att erbjuda goda villkor för företag samt att kunna konkurrera med låga boendekostnader. Man har även intresse av att hålla nere kostnaden för kommunal fastighetsförvaltning. Det är vanligt med en prispolitik baserad på självkostnadsprissättning. Detta är inte helt oproblematiskt, då bolagen riskerar att inte få samla det överskott som kan behövas för underhåll, utbyggnad och andra investeringar.

Fel! Okänt namn på

Många kommuner har dock sålt ut sina fjärrvärmebolag. Köpare har varit bl.a. stora bolag som Vattenfall och Fortum, vilka tillhandahåller både fjärrvärme och andra energislag.

Även när bolagen är statligt ägda tycks de agera som renodlade kommersiella aktörer. Kan ett kommersiellt företag ta ut en monopolvinst så gör det gärna det, särskilt om det inte tänker på hur detta kan påverka bolagets renommé och långsiktiga utveckling. Så agerar Vattenfall och Fortum.

Detta beteende kan tyckas beklagansvärt i sig, särskilt när det gäller en produkt som värme, som är både oundgänglig och en stor post i hushållens budget. Men det ger också fjärrvärme i sig ett dåligt rykte, vilket kan göra att dess miljömässiga fördelar inte tas till vara i den utsträckning som vore önskvärd. Det dåliga ryktet får ökad spridning genom att många bostadsrättsföreningar drabbas. Resultatet blir inte bara att föreningar på allvar överväger att överge fjärrvärme för miljömässigt sämre alternativ. Andra, både enskilda hushåll, bostadsrättsföreningar och näringsidkare, kan skrämmas från att investera fast sig i fjärrvärme. Även då fjärrvärmens är ekonomiskt fördelaktig kan inlåsningseffekten och känslan av att vara utnyttjad, tillsammans med farhågan att behöva betala än mer i framtiden, hämma intresset för fjärrvärme.

Problemet har länge varit känt. Därför tillsattes Fjärrvärmeutredningen 2002. I sitt delbetänkande lämnar utredningen ett antal förslag till att bättre skydda kunder mot oskäligen prissättning. Förslagen har dock dömts ut som otillräckliga av både Energimyndigheten och Konkurrensverket. Myndighetens kritik kan sammanfattas som att "skampåletaktiken" inte fungerar i denna bransch. I stället krävs en statlig prisreglering.

Denna slutsats stärks av branschens agerande under senare tid. Prisökningar har skyllts på EU:s system med handel med utsläppsrätter, stigande oljepreiser eller till och med den gröna skatteväxlingen. Dessa faktorer saknar samband med produktionskostnader för fjärrvärmens. Däremot kan de påverka vissa alternativ till fjärrvärmens vilket ökar utrymmet för prisökningar. Bolagen utnyttjar därmed inlåsningseffekten och ställningen som monopolistiska leverantörer av fjärrvärme för att höja sina priser och ta ut övervinster.

Någon sorts prisreglering behövs i fjärrvärmebranschen. Den kan utformas på olika sätt. När det gäller fjärrvärme är det en fördel för prisregleringen att det finns producenter med så olika karaktärer. Kommunala aktörer med självkostnadsprissättning kan jämföras med mer kommersiellt agerande bolag. En viktig utgångspunkt för prisregleringen bör vara att fjärrvärmens miljöfördelar tillvaratas på både kort och lång sikt. Utformningen av en prisreglering bör också beakta, bl.a. leverantörernas legitima behov av ett överskott för att bygga upp resurser för underhåll, utbyggnad och andra investeringar, och behovet av skydd för konsumenterna från starka leverantörer. Helägda mindre kommunala fjärrvärmeleverantörer har oftast intressen som väl sammanfaller med sina kunders, vilket gör behovet av reglering mindre. Prisregleringens fokus bör därför vara de större kommersiellt inriktade bolagen, oavsett ägarformen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till en lämplig prisreglering.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 4 oktober 2005

Jan Lindholm (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)